

Politika Notu

Temmuz 2020

COVID-19 ve çalışma yaşamı

Daha çok ve daha iyi işler, sağlıklı ve dayanıklı toplumlar içeren yeşil toparlanmayı hızla başlatmak

Ana Mesajlar

- ▶ COVID-19 küresel salgını, halk sağlığı ile çevre arasındaki çeşitli bağlantıları açığa çıkarmış; sağlıklı yaşam, işyeri ve üretken ekonomilerin sağlıklı çevreye bağlı olduğunu kanıtlamıştır.
- ▶ Küresel salgının olumlu sonuçlarından biri de, dünya çapında hava kirliliği ve sera gazı emisyonunda kapsamlı, ancak geçici azalma olmasındır.
- ▶ Ekonomiler yeniden faaliyete geçerken, kamuda ve özel sektörde, mevcut iklim değişikliği krizini ele almak ve yeşil ekonomiye kademeli geçişi teşvik etmek için politika geliştirme fırsatı vardır. Geleceğe adım atarken ekonomik doku,, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal olarak kapsayıcı üretim ve tüketim temelleri üzerinde yeniden oluşturulmalıdır.
- ▶ Hükümetler, işçi ve işveren örgütleri, sosyal diyalog yoluyla insana yakışır işler, dayanıklı işletmeler ve işyerleri ile çevresel sürdürülebilirliği destekleyen sürdürülebilir toparlanmaya yönelik olarak güçlü uzlaşma ve geniş tabanlı destek oluşturmak için çok önemli fırsata sahiptir.
- ▶ Sürdürülebilir ve yeşil toparlanmayı desteklemek için, daha yeşil ve döngüsel ekonomiye yönelik politikalar ve yatırımlar gereklidir. Bu bağlamda atılabilecek adımlar arasında, bir yandan düşük karbonlu ulaşım geçişi hızlandırmak ve fosil yakıt teşvikleri gibi çarpıklıkları ortadan kaldırmak, diğer yandan da yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmaya yönelik teşvikleri artırmak ve kamu kaynaklarının iş devamlılığını güvence altına almak, ekonomiyi canlandırmak, insana yakışır işler yaratmak ve insan sağlığı ve çevreye yönelik riskleri gidermek için kullanılması sağlanmalıdır.
- ▶ İşveren örgütlerinin desteği ile, işletmeler, yenilikçi iş devamlılığı önlemleri üstüne inşa ederek, yeşil inovasyon ve girişimcilik yaygınlaştırabilir, çevresel riskler ve teknolojiyi, işletme risk yönetimi uygulamalarına ve iklimle ilgili mali bildirimlere entegre ederek gelecekteki sarsıntılara karşı dayanıklılığı artırabilir ve sürdürülebilir tedarik zincirlerine yatırım yapabilirler.
- ▶ İşletmeler, işyeri düzeyinde en iyi çevresel uygulamaları saptamak ve uygulamak için işveren ve işçi örgütleriyle birlikte çalışabilirler. Tüketiciler, sürdürülebilir tüketim modellerini daha fazla benimseyerek, bir yanda atığı azaltır ve mevcut ve gelecekteki nesillerin ihtiyaçlarını karşılamaya yol açarken, bir yanda da insanların esenliğini sağlayan, bireysel ve toplu amaçları karşılayabilirler.
- ▶ Daha iyi yeniden inşa etmek: ILO insana yakışır işi sosyal adaleti ve çevresel sürdürülebilirliği eş zamanlı olarak ilerletmek için geniş çaplı programlar, girişimler ve araçlar sunmaktadır.

Çevre, insan sağlığı ve küresel salgın

Hükümetler COVID-19 küresel kriziyle mücadele ederken, halk sağlığı ve çevre arasındaki çoklu bağlar daha da belirgin hale gelmiştir. Bazı ülkelerde her iki sektör de geçmişte yapılan yatırımların yetersiz oluşundan zarar görmüştür. Örneğin Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tahminlerine göre, sağlık çalışanı açığı 18 milyon civarındadır.¹ Çevre ve sağlık gibi kamu yararına yönelik yatırım yapmamak, insan ekonomileri ve toplumlarını gelecekte daha sık ve daha şiddetli hale gelebilecek krizlere karşı kırılgan hale getirebilir.

Sağlık-çevre bağı, küresel salgının kök nedenleriyle ilgili güncel tartışmanın ötesine uzanmaktadır. Geçtiğimiz on yıllarda, 1980'lerden beri bulaşıcı hastalık salgınları kayda değer biçimde artmıştır.² Bu hastalıkların üçte ikiden fazlası hayvan kaynaklıdır. Aşına olunan pek çok bulaşıcı hastalık -Ebola, HIV, domuz ve kuş gribi- zoonotiktir, yani hayvanlardan insana bulaşan hastalıklardır. İnsan faaliyetleri, büyük çaplı ormansızlaştırma, iklim değişikliği ve habitat istilaları vs. yoluyla ekosistemlerini tahrip ederek giderek daha fazla hayvan virüslerinin insana geçmesine neden olan koşullar yaratmıştır. Besin zincirinin en üstündeki hayvanlar kaybolmaktave sıçan/fare gibi besin zincirinin en altında olup daha çok patojen (hastalık yapıcı) taşıyan hayvanlar, giderek daha çok bulaşıcı hastalığa neden olacak biçimde o boşluğu doldurmaktadır. "Tek Sağlık" kavramı hayvan, ekosistem ve insan sağlığının birbirine bağlı olduğunu ve birinin dengesi bozulduğunda, diğerlerinde de bozulacağına işaret etmektedir.³

Araştırmalara göre, doğa korunduğunda ve konak tür sayısı çok olduğunda, bir patojenin genel bulaşma riski bilim insanlarının "seyrel(t)me etkisi" dedikleri yolla azalmaktadır. Bunun nedeni, karışık konak nüfusunda bazı konakların bulaşmaya izin vermeyen "çıkamaz konak (etkisiz konak)" olmasıdır, dolayısıyla doğayı korumak hastalığın yayılmasını azaltmanın bir yolu olarak ortaya çıkmaktadır.⁴

Buna ek olarak, COVID-19 küresel salgını, hava kirliliği ve sağlık riski arasındaki doğrudan ilişkiyi de açığa çıkarmıştır.⁵ 2003 yılında SARS-CoV-1 mağdurları üzerinde yapılan bir araştırma, hastaların hava kirliliğinin yüksek olduğu bölgelerde ölme ihtimallerinin iki kat daha fazla olduğunu açığa çıkarmıştır.

Hava kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki etkileri çok daha büyük ve maliyetlidir. Hava kirliliği, astım, bronşit gibi kronik solunum hastalıkları, diğer kalp-solunum semptomlarıyla bağlantılı olarak insan sağlığına tehdit oluşturmaktadır. DSÖ'nün hesaplamalarına göre, dünyada 4,2 milyon erken ölüm hava kirliliğiyle bağlantılıdır; hız kesmediği takdirde, bu rakamın 2050 yılına doğru iki katına çıkması beklenmektedir. OECD, sağlık hizmetleri maliyet artışı ve üretkenlik kaybına bağlı olarak hava kirliliğinin yılda trilyonlarca dolara mal olduğunu tahmin etmektedir.⁶

Ayrıca sağlık-çevre bağı yalnızca HIV, Ebola, Koronavirüs gibi zoonotik hastalıklarla ve hava kirliliğiyle bağlantılı değildir. DSÖ'nün tahminlerine göre, her yıl sağlıksız ortamda çalışmanın sonucu olarak 12,6 milyon kişi ölmekte; bu rakam, küresel ölümlerin neredeyse dörtte birine denk gelmektedir.⁷ Örneğin su kirliliği ve ishal günde 2.195, yılda 80.000'den fazla çocuğun ölümüne neden olmaktadır. Su kirliliğine bağlı olarak İşlev Kaybına Uyarlanmış Yaşam Yılları (DALY) kayıpları milyonlara ulaşmış, şu anda COVID-19'un etkilerinden dolayı kaydedilmiş kayıpları fazlasıyla aşmaktadır. Temiz su sağlamak için çocuk başına bir dolarlık yatırımın, genç yaşamların bu denli kaybını engelleyebileceği tahmin edilmektedir.

Küresel salgın sırasında kişisel koruyucu ekipmanın kullanımındaki büyük artış, başka bir büyük küresel krizi ortaya çıkarmıştır: Plastik kirliliği. Her yıl yaklaşık 13 milyon ton plastik denizlere atılmakta; küresel ekonomide, başta balıkçılık ve turizm sektöründeki işleri tehdit edecek şekilde, okyanus faaliyetlerinde 13 milyar ABD Dolarlık gelir kaybına yol açmaktadır.⁸ Eğer eldiven, maske, koruyucu giysi gibi tek kullanımlık plastikler doğru şekilde bertaraf edilmezse, okyanus ekonomisi üzerindeki baskı artmakla kalmayacak, atık yönetim sektöründeki işçilere yönelik risk de artacaktır. Örneğin dezenfekte etmek, yıkamak ve yeniden kullanmak gibi kişisel koruyucu ekipmanın yönetimine yönelik uygulanacak döngüsel ekonomi yaklaşımı kirliliği azaltabilir. Ayrıca bu ekipmanın kullanımını yeni amaçlara yöneltmek, atık yönetimi ve geri dönüşümün de aralarında olduğu alanlarda yeni istihdam fırsatları sunabilir.

¹ WHO: "Health workforce" internet sayfası, https://www.who.int/health-topics/health-workforce#tab=tab_1_a

² K.F. Smith vd.: "Global rise in human infectious disease outbreaks" in J. R. Soc. Interface (2014, 11: 20140950), <http://dx.doi.org/10.1098/rsif.2014.0950>.

³ C.K. Johnson vd.: "Global shifts in mammalian population trends reveal key predictors of virus spillover risk", in Proceedings in the Royal Society B, 2020, doi.org/10.1098/rspb.2019.2736.

⁴ UNEP: "How nature can protect us from pandemics", 2020, www.unep.org/news-and-stories/video/how-nature-can-protect-us-pandemics.

⁵ Y. Cui vd.: "Air pollution and case fatality of SARS in the People's Republic of China", in Environ Health, 2003, 2(1):15. See also: K. Chen vd.: "Air Pollution Reduction and Mortality Benefit during the COVID-19 Outbreak in China", in Lancet Planet Health (2020, Vol. 4).

⁶ OECD: The Economic Consequences of Outdoor Air Pollution, Policy Highlights, 2016, <https://www.oecd.org/env/the-economic-consequences-of-out-door-air-pollution-9789264257474-en.htm>.

⁷ WHO: "An estimated 12.6 million deaths each year are attributable to unhealthy environments", WHO haber bülteni, 15 Mart 2016, <https://www.who.int/news-room/detail/15-03-2016-an-estimated-12-6-million-deaths-each-year-are-attributable-to-unhealthy-environments>.

⁸ UNEP: "Plastic Waste Causes Financial Damage of US\$13 Billion to Marine Ecosystems Each Year as Concern Grows over Microplastics", basın bildirisi, 14 Haziran 2014 <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/press-release/plastic-waste-causes-financial-damage-us13-billion-marine-ecosystems>.

İklim değışikliği, hava kirliliği ve çalışma yaşamı üzerindeki etkileri

Son on yılda Yerküre'nin iklimindeki önemli değışikliklerle ilişkin kaygılar artmıştır. Gezegenin hava örüntüsü (modellerini) değışmekte, kuraklıklar, büyük fırtınalar, kıyı taşkınları ve aşırı sıcaklar gibi olaylar daha sık ve daha şiddetli yaşanmaktadır. Bilimsel araştırmalara göre, sanayi devrimi öncesine göre ortalama 1°C artışın kanıtladığı üzere, Yerküre'nin sıcaklığının artması, iklimdeki bu değışikliklere neden olmaktadır. 1998 yılından bu yana en sıcak yıl rekorunu kıran sekiz yılın arasında 2019, kayıt edilmiş en sıcak yıl olmuştur.

İklim değışikliği etkilerinin bağları, çalışma yaşamında ciddi zorluklar oluşturmaktadır. İklim değışikliğinin çalışma yaşamı üzerindeki etkisine yönelik yapılan araştırmalar 1,2 milyar için -küresel iş gücünün yaklaşık %40'ının- evre tahribatı nedeniyle risk altında olduğunu tahmin etmektedir.⁹ Eğer azaltılmazsa, iklim değışikliğinin ekonomik büyüme, insan sağlığı, istihdam ve geçim imkanları üzerinde olumsuz etkileri olması beklenmektedir.

Yükselmekte olan küresel sıcaklıklar hafiften ağıra doğru artan, sıcaklıkla ilgili hastalıklara,hatta ölüme neden olabilecek ısı stresine -vücudun terleme yoluyla düzgün biçimde soğuyamaması- maruziyeti artırmaktadır.¹⁰ 1,5°C'likkresel sıcaklık artışını temel alan muhafazakar tahminler, güncel iş gücü piyasası eğilimleriyle birleşince, eğer mevcut ısınma eğilimleri devam ederse 2030'da dünya çapında toplam çalışma sürelerinin %2,2'sinin ısı stresi nedeniyle kaybedileceğini ne sürmektedir.Bu ise 80 milyon tam zamanlı işe eşdeğer üretkenlik kaybına karşılık gelmektedir.. İşyerinde ısı stresi kaynaklı ekonomik kayıpların 1995 yılında 280 milyar ABD Doları olduğu tahmin edilmiş; 2030 yılında 2,4 trilyon ABD Dolarına yükseleceği, en belirgin artışların alt-orta gelir ve düşük gelirli ülkelerde alt-orta gelir ve düşük gelirli ülkelerde olacağı tahmin edilmektedir.¹¹

İklim değışikliğinin vresel etkileri -aşırı hava olayları- insanların geçim imkanları arayışıyla, daha az yaşanabilir bölgelerden daha çok yaşanabilir bölgelere gitmelerine neden olmakta, zaten baskı altında olan kamu altyapısı ve iş gücü piyasasında daha da yk bindirmektedir. İklim değışikliği nedeniyle etkilenmiş bölgelerde yaşamak imkansız hale geldiğinde, insanların güvensiz ve istenmeden ülke içinde yerinden edilmelerine veya uluslararası göç hareketlerine neden olabilmektedir.¹² Dünya Bankası, iklim değışikliğine karşı eyleme geçilmezse, 2050 yılına kadar Alt-Sahara Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika'da iklim etkili i glerin 143 milyon kişiye ulaşacağını tahmin etmektedir.¹³ Dahası, kayıt dışı g, göçmen işçileri zorla alıştırma veya başka türlü smrlere maruz bırakabilmektedir.¹⁴

2015 tarihli Paris İklim Değişikliği Anlaşması'nda dünya liderleri, 2100 yılına kadar küresel ortalama sıcaklıktaki ortalama artışı, sanayi devrimi öncesi düzeylere kıyasla 2°C'den fazla olmayacak düzeyde tutmak için azaltma önlemleri uygulamaya karar vermiştir. Anlaşma ayrıca, ülkelere, "sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlamak için çaba gösterme ykmllğ getirmiştir. CO² ve diğer sera gazı emisyonlarının azaltılması, küresel ısınmayı sınırlayabilme ve 1,5°C hedefine ulaşabilme kapasitesini belirleyecektir. Tm sistemlerde ve her düzeyde geniş kapsamlı değışiklikleri gerekli kılacaktır.

⁹ ILO: World Employment and Social Outlook 2018 - Greening with jobs, 2018, https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_628654/lang--en/index.htm.

¹⁰ Rutgers University: "Heat stress may affect more than 1.2 billion people annually by 2100: Rising global temperatures are increasing exposure to extreme heat and humidity", in Science Daily, 2020.

¹¹ ILO: [Working on a Warmer Planet: The Impact of Heat Stress on Labour Productivity and Decent Work, 2019.](#)

¹² IOM: Climate Change and Migration in Vulnerable Countries, A Snapshot of Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries and Small Island Developing States, 2019.

¹³ K. Rigaud vd.: Groundswell: Preparing for Internal Climate Migration, 2018, The World Bank.

¹⁴ ILO: Policy Brief: The role of fair and effective labour migration governance in regional climate adaptation, 2017.

COVID-19'la mücadele önlemlerinin hava kalitesi ve karbon emisyonları üzerindeki etkisi

Kirlenme düzeyleri ve hava kalitesinde olumlu ancak geçici etkiler ...

Koronavirüs salgını nedeniyle dünya son birkaç ayda mümkün olabileceğini düşünemeyeceğimiz boyutta ansızın değişti: Uçuşlar durdu, okullar, fabrikalar ve işletmeler kapatıldı, insanlar karantina altına alındı, sınırlar kapatıldı. Virüs binlercesini öldürmeye ve çok daha fazlasına bulaşmaya devam ederken ülkeler tarafından hastalığın yayılmasını önlemek için alınan mücadele önlemleri ayrıca ekonomilerin ve ülkelerin tümünden aniden durmasıyla sonuçlanmıştır. Koronavirüsle mücadele önlemlerinin, olumlu ancak istemsiz bir neticesi da etkilenen bölgelerdeki hava kirliliği ve sera gazı emisyonu üzerindeki çarpıcı etkisidir.

Çin Hükümeti, Ocak ayı sonunda 11 milyon Wuhan sakinini sıkı genel tecride aldığı anda hava kalitesindeki olumlu etkiyi gözlemlemek için fazla zaman geçmesine gerek olmamıştı. Veriler, Ocak ve Mart 2020 arasında 337 şehirde havanın iyi kaliteye sahip olduğu gün sayısında %84,5 artış olduğunu göstermiştir (Çin Ekoloji ve Çevre Bakanlığı¹⁵). NASA ve ESA (Avrupa Uzay Ajansı) Ocak ve Şubat 2020 tarihleri arasında bölgedeki hava kalitesindeki iyileşmeyi gösteren çarpıcı uydu görüntüleri yayınlamıştır. Wuhan'daki en büyük enerji santrallerinden altısının minimum düzeyde çalışmasından dolayı kömür kullanımının neredeyse %40 oranında düşmesiyle birlikte, CO² düzeyleri en az %25 oranında düşürülmüştür.^{16,17} Bölgedeki azot dioksit (enerji santralleri, taşıtlar ve fabrikalar yaratmaktadır) konsantrasyonu hızla düşmüştür. Çin'de Şubat 2020'de son üç seneyle kıyasla ince parçacıklı maddede %20 ila 30 düşüş gözlemlenmiştir.¹⁸ Çin'de Ocak ve Şubat 2020 genel tecrit sırasında hava kalitesindeki bu gibi iyileşmeler 10.000'in üstünde kişiyi hava kirliliği kaynaklı erken ölümden kurtarmış olabilir (Nisan 2020'de genel tecridin sonunda Koronavirüs kaynaklı 5.000 erken ölümlerle kıyaslandığında).¹⁹

Aynı durum kısa süre içinde Avrupa'nın havasında da gözlemlenmiştir: ESA uydusu Copernicus Sentinel 5P tarafından sağlanan görüntüler, genel tecrit dönemine denk gelecek şekilde ve başta Paris, Milan ve Madrid olmak üzere Avrupa şehirleri üstündeki azot dioksit keskin düşüş göstermiştir.²⁰ İtalyan genel tecridi kuzeydeki Lodi şehrinde 21 Şubat'ta başlamış ve 9 Mart'ta tüm ülkeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. ESA uyduları 13 Mart'tan itibaren Kuzey İtalya üzerindeki azot dioksit emisyonlarında belirgin gerileme göstermiştir. Bu bölgedeki etki özellikle çarpıcıdır çünkü fabrika kümesinden gelen duman Po Vadisi'nin sonunda Alpler tarafından sıkıştırılmakta, Kuzey Avrupa'nın en yoğun kirlenme noktalarından birini oluşturmaktadır.²¹

Fransa'da 17 Mart'ta ulusal genel tecrit başladığında kara ve hava trafiğindeki durma ilk etkilerini bir hafta içinde Paris'te azot dioksit düzeyindeki %60 düşüş sayesinde, kısıtlama²² öncesine oranla %20 ila 30 daha temiz hava olarak göstermiştir. Araba ve motosikletlerdeki emisyon neredeyse %90'la en yüksek gerilemeyi görmüştür. Buna ek olarak kirlilikteki azalma aynı zamanda CO² düzeylerinde %30 düşüşe neden olmuştur. İspanya'da Universitat Politècnica de Valencia²³ tarafından yapılan araştırma büyük İspanyol şehirlerindeki azot dioksit konsantrasyon düzeylerinin kısıtlamanın başlangıcından sonra ortalama %64 azaldığını göstermiştir: Barcelona %83 gerilemeyle en çarpıcı düşüşe sahne olurken, hemen ardından Madrid (-%73), Alicante (-%68), Valencia (-%64) gelmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde hava kirliliğindeki gerileme ülke çapında büyük şehirlerde açık gökyüzü biçiminde kendini göstermiştir. Kaliforniya ve New York'un genel tecridi ilk uygulayan eyaletler olduğu ülkede, Çevre Koruma Ajansı'nın verileri Los Angeles'ta şehrin son 40 yılda deneyimlediğinden daha iyi hava kalitesi bildirirken New York'ta CO² emisyonları %50 oranında gerilemiştir.

¹⁵ R. Wright, "There's an unlikely beneficiary of coronavirus: The planet", CNN.com, 17 Mart 2020, <https://edition.cnn.com/2020/03/16/asia/china-pollution-coronavirus-hnk-intl/index.html>.

¹⁶ L. Myllyvirta, "Analysis: Coronavirus temporarily reduced China's CO² emissions by a quarter", CarbonBrief, <https://www.carbonbrief.org/analysis-coronavirus-has-temporarily-reduced-chinas-co2-emissions-by-a-quarter>.

¹⁷ R. Wright, op. cit.

¹⁸ European Space Agency: "COVID-19: nitrogen dioxide over China", 19 Mart 2020, https://www.esa.int/Applications/Observing_the_Earth/Copernicus/Sentinel-5P/COVID-19_nitrogen_dioxide_over_China.

¹⁹ K. Chen vd.: "Air Pollution Reduction and Mortality Benefit during the COVID-19 Outbreak in China", in Lancet Planet Health, (2020, Vol. 4).

²⁰ European Space Agency: "Coronavirus lockdown leading to drop in pollution across Europe", 27 Mart 2020, https://www.esa.int/Applications/Observing_the_Earth/Copernicus/Sentinel-5P/Coronavirus_lockdown_leading_to_drop_in_pollution_across_Europe.

²¹ European Space Agency: "Coronavirus: fall in nitrogen dioxide emissions over Italy", 13 Mart 2020, https://www.esa.int/Space_in_Member_States/France/Coronavirus_chute_des_emissions_de_dioxyde_d_azote_au-dessus_de_l'Italie.

²² AirParif: "Air quality in Ile-de-France", <http://www.airparif.asso.fr/en/>.

²³ Universitat Politècnica de Valencia: "Confinement and reduction of economic activity to fight COVID-19 reduce air pollution in Spain by 64% on average", 24 Mart 2020, <http://www.upv.es/noticias-upv/noticia-11938-castellon-alic-es.html>.

Hindistan dünyadaki en kirli 30 şehirden 21'ine sahip olmak gibi talihsiz bir rekora sahiptir²⁴ ve yıllardır mega şehirlerdeki boğucu ve kirli havayla mücadele edegelmiştir.²⁵ Mart ayı sonundaki ulusal genel tecrit aynı şekilde hava kalitesinde büyük bir iyileşmeyi tetiklemiştir: Yeni Delhi'de PM 2.5 olarak bilinen mikroskobik parçacıklar genel tecritten sonra bir hafta içinde %71 oranında azalmıştır -20 Mart'ta metre küp başına 91 mikrogramdan 27 Mart'ta 26 mikrograma gerilemiştir. Azot dioksit de aynı şekilde %71 oranında gerilemiştir. Mumbai, Chennai, Kolkata ve Bangalore da anılan hava kirleticilerde benzer düşüşler kaydetmiştir.²⁶

... bu olumlu ancak geçici etkiler (mücadele önlemleri ve yaklaşan ekonomik daralmanın) çalışma yaşamı üzerindeki büyük etkisinin üzerini örtmemelidir

Öte yandan, COVID-19'un istihdam üzerindeki etkisi felaket ölçüsünde olmuştur. ILO'nun ön değerlendirme raporları²⁷ Nisan 2020'nin başlangıcında dünyanın iş gücünün %81'ine²⁸ karşılık gelen 2,7 milyar çalışanın ekonomik faaliyetin ani duruşundan ve işletmelerin geçici (kimi durumlarda kalıcı) kapanışından etkilendiğini ortaya koymaktadır. 2020'nin ilk çeyreğinde kriz öncesi düzeye kıyasla küresel çalışma sürelerinde tahmini %4,5 (yaklaşık 130 milyon tam zamanlı işe eşdeğer) gerileme olmuştur.²⁹ 2020'nin ikinci çeyreği için çalışma saatlerinin kriz öncesi çeyreğe kıyasla %10,5 daha düşük olması beklenmektedir ki bu da 305 milyon tam zamanlı işe karşılık gelecektir.

ILO tahminlerine göre, dünya çapında yaklaşık 436 milyon işletme (47 milyon işveren ve 389 milyon kendi hesabına çalışan) en ağır darbe alan sektörlerde, diğer bir deyişle imalat, toptan ve perakende ticaret, konaklama ve yiyecek hizmetleri, emlak ve iş faaliyetlerinde³⁰ ağır aksamalarla karşı karşıyadır. Eş zamanlı arz ve talep şoku, işletmelerin ağır mali sıkıntılar ve likidite yetersizlikleri kaynaklı bir iflas krizineneden olabilecek ani gelir kaybı yaşamalarına neden olmuştur; bu da, işletmelerin kalıcı olarak kapanması veya işlerin kaybıyla sonuçlanabilir. Üretim kapasitesine zarar verebilir ve hatta kişi başına gelirden düşüşe neden olabilir.

Dünya çapında işlerin üçte ikisini oluşturan mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler özellikle tehlikeydedir: Perakende ticaret alanında küresel istihdamın yaklaşık %70'ini, konaklama ve yiyecek hizmetleri sektörünün neredeyse %60'ını temsil etmektedirler. Faaliyet durdurmanın uzatılması ve sabit işletme masraflarını karşılamada yaşanan güçlükler, nakit akışı sorunları yaratmakta ve işletmelerin yükümlülük karşılama yeterliliklerini tehlikeye atmaktadır. Pek çok küçük ekonomik birim için kaçınılmaz işten çıkarmalara dönüşecek, bazı durumlarda kriz sonrasında kendi sağkalımlarını zorlayacaktır.

Tüm ülkelerde belirli insan kategorileri daha kırılgandır. Yaşlı çalışanların ve daha önceden sağlık sorunları olanların sağlık sorunu yaşama riski daha yüksektir. Halihazırda daha yüksek işsizlik ve eksik istihdam oranlarıyla karşı karşıya olan genç çalışanlar iş gücü talebindeki düşüşe daha çok maruz kalmaktadır. Kadınların sosyal korumaya³¹ daha az erişimi vardır ve bakım ekonomisindeki önemli rolleri, okullar ve bakım tesisleri kapandığında, onlar için daha fazla yük anlamına gelmektedir. Seyahat kısıtlamaları göçmen işçileri fazlasıyla etkilemekte ve işyerlerine erişme veya ailelerine dönme imkanlarını sınırlamaktadır.

Kayıt dışı ekonomideki çalışanlara gelince, krizin etkisi çok daha şiddetlidir. Sosyal koruma, sağlık sigortası, hastalık ödeneğine daha az erişimleri vardır ve gelir düzeltme mekanizmalarından yararlanamamaktadırlar. Nisan 2020'in sonunda, kayıt dışı ekonomideki 1,6 milyon çalışan (dünyada kayıt dışı ekonominin %67'si) genel tecrit önlemlerinden etkilenmiş ve kendilerini en etkilenen sektörlerde çalışır durumda bulmuştur. Bu durum, söz konusu çalışanların gelirlerinde büyük gerileme (küresel çapta %60) yaratmıştır. Bu anlamda kayıt dışı sektördeki kadınlar daha yüksek risk altındaki sektörler olan toptan ve perakende ticaret, konaklama ve yiyecek hizmetleri, imalat, emlak, iş ve idari faaliyetlerde daha fazla yer aldıklarından erkeklere göre daha çok (erkek çalışanların %32'sine kıyasla kadın çalışanların %42'si) etkilenmiştir.

²⁴ IQAir: 2019 World Air Quality Report, <https://www.iqair.com/blog/report-over-90-percent-of-global-population-breathes-dangerously-polluted-air>.

²⁵ CREA: "India's Coronavirus Curfew Resulted in the Lowest One-Day Traffic Pollution Levels on Record", 22 Mart 2020, <https://energyandcleanair.org/janata-curfew-pollution-levels/>.

²⁶ R. Wright: "The world's largest coronavirus lockdown is having a dramatic impact on pollution in India", 1 Nisan 2020, <https://edition.cnn.com/2020/03/31/asia/coronavirus-lockdown-impact-pollution-india-intl-hnk/index.html>.

²⁷ ILO: ILO Policy Brief on COVID-19, 18 Mayıs 2020, https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/WCMS_739047/lang-en/index.htm#5.

²⁸ ILO COVID-19 Gözlem'e göre, Nisan 2020 sonu itibarıyla bu oran %68'e düştü, erişim: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_743146.pdf.

²⁹ 2019 Ç4.

³⁰ ILO: "ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Third edition Updated estimates and analysis", 29 Nisan 2020, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_743146.pdf.

³¹ ILO: ILO Policy Brief on COVID-19, 18 Mayıs 2020, https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/WCMS_739047/lang-en/index.htm#5.

Ekonomilerin yeniden faaliyete geçmesi, kamuda ve özel sektörde, mevcut iklim değişikliği krizini ele almak ve yeşil ekonomiye kademeli geçişi teşvik etmek için politika geliştirme fırsatı yaratacaktır. Üretken sistemin yeniden inşa edilmesi, geleceğe doğru adım atarken, çevresel anlamda sürdürülebilir ve toplumsal anlamda kapsayıcı üretim ve tüketimin temellerini oluşturacaktır.

Çevre ve sağlık alanındaki kazanımları sürdürmek

Eski alışkanlıklara geri dönmeyi önlemek

Uzmanların görüşlerine göre, Yerküre'deki sıcaklık artışını sanayi devrimi öncesine göre 1,5°C'yi aşmayacak şekilde sınırlamak için bireysel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde toplu çaba zorunludur. COVID-19 küresel salgınında tanık olduğumuz da budur: Küresel salgını yenmek için alışılmış yaşam biçimimizi sınırlamaya yönelik radikal kararların alınması gerekmektedir. Bu da, daha sürdürülebilir yaşam, çalışma ve üretim biçimlerinin ulaşılabilir olduğuna dair umut vermektedir. Mevcut ekonomik daralmanın hava kirliliğinde yarattığı düşüşe bakıldığında, karbon emisyonlarını sınırlamaya yönelik koordineli küresel çabaların, çevremiz için nasıl umut ışığı olacağı anlaşılmaktadır.

Emisyonların azalması yalnızca geçicidir...

Çevre, genel tecridin yararını görmektedir; ancak ekonomiler toparlanırken krizden önceki tüketim ve üretim modelleri sürdürülürse, emisyonlar devam edecektir. Buna ek olarak, toplu taşımada sosyal mesafenin yokluğuna yönelik korkular da yollarda daha çok sayıda fazla taşıtın yer almasına yol açabilecektir.

Çin Ekoloji ve Çevre Bakanı, 7 Nisan'da genel tecrit bittikten beri, taşıt emisyonlarında yaşanan düşüşten çıkılarak, normal düzeylere döndüğünü belirtmiştir.³² Birçok Avrupa ülkesinde de ekonomik faaliyetlerin eskisi gibi sürdürülmesi düşünüldüğünden, bu ülkelerde de aynı durumun gözlemlenmesi muhtemeldir.

...emisyonlar üzerinde kalıcı etki yaratmak için daha fazla uyumlu çabaya ihtiyaç duyulmaktadır

Dünya Meteoroloji Örgütü, hava kalitesindeki görülen yerel iyileşmeleri kabul etmekte, ancak sera gazı emisyonları üzerindeki uzun süreli etkiler konusunda değerlendirmede bulunmak için çok erken olduğu konusunda uyarıda bulunmaktadır. İklim değişikliği uzmanları mevcut emisyon gerilemelerinin, ancak Koronavirüs sonrası yapısal değişikliklerle birleşirse uzun süreli olarak sürdürülebileceğini ileri sürmektedir.³³

Ülkelerin, küresel salgının bitiminin öncesinde bile, ekonomik daralmadan kaynaklı ekonomik ve toplumsal zorlukları ele almaları gerekecektir. Hükümetler, toparlanma stratejilerini oluşturmaya başlarken, University College London (UCL) epidemiyoloji ve halk sağlığı profesörü ve DSÖ'nün Sağlığın Sosyal Belirleyicileri Komisyonu Başkanı Sir Michael Marmot'un da belirttiği gibi, bu dönemde hava kalitesinde görülen ciddi yükselişi de göz önünde bulundurmalıdır ki "statükoya geri dönmeyelim".³⁴ Yenilenebilir enerji kullanımını teşvik eden toparlanma ve canlandırma paketleri yalnızca emisyonların geri dönmesini azaltmak için değil, aynı zamanda yeşil ekonomiye geçişi teşvik etmek için de gereklidir. Bu şekilde süregelen kriz, iklim dostu istikametini ortaya çıkışına katkıda bulunabilecektir.

Çalışma yaşamı, işleyiş biçimini yeniden düzenlerken ve iş devamlılığını sağlamak için inovasyon yaparken, çevresel anlamda sürdürülebilir ekonomiler ve toplumlar oluşturmak için dönüştürücü değişimi gerçekleştirme fırsatı kaçırılmamalıdır. Mevcut kriz, daha yeşil yaşama, tüketme ve üretme yöntemlerine geçişin mümkün olduğunu kanıtlamaktadır.

³² Ministry of Ecology and the Environment, People's Republic of China: "China to phase out diesel vehicles in areas with most air pollution", 13 Nisan 2020, http://english.mee.gov.cn/News_service/media_news/202004/t20200413_774001.shtml.

³³ WMO: "Economic slowdown as a result of COVID is no substitute for Climate Action", 24 Mart 2020, <https://public.wmo.int/en/media/news/econom-ic-slowdown-result-of-covid-no-substitute-climate-action>.

³⁴ H. Cockburn, "Coronavirus: Greener, more equal economy must emerge after impact of Covid-19, experts say" in The Independent, 27 Mart 2020, <https://www.independent.co.uk/environment/coronavirus-economy-green-equality-climate-change-COVID-19-a9430616.html>.

Ekonomiyi ve istihdamı canlandırmak

Hükümetler ve kamu kurumları tarafından yeşil toparlanmaya yönelik alınan önlemler

Hükümetler, COVID-19 küresel krizine karşı aldıkları hızlı ve kararlı önlemlerle, ciddi ekonomik sonuçlara bedel olsa bile halklarını korumak için olağandışı önlemler alma kapasitesine sahip olduklarını göstermiştir. COVID-19 sonrası toparlanma bağlamında dünyanın çeşitli bölgelerindeki hükümetler, işletmeler, çalışanlar ve vatandaşlar, acil çevresel riskleri ele almak için de benzer düzeyde adanma, hız ve katılım gerekebileceğini fark etmiştir. Trilyonlarca dolar tutarındaki canlandırma ve toparlanma paketleri dünya çapında kabul edilirken, sanayileşmiş ekonomiye sahip çoğu ülke hükümeti daha iyi bir dünya oluşturmaya yönelik fırsatları değerlendirmeye başlamıştır. ILO raporu *Dünya İstihdam ve Sosyal Durum 2018: İşler yoluyla Yeşillenme*'de³⁵ belirtildiği üzere, halk sağlığı ve yeşil işler alanında devasa iş yaratma potansiyeli bulunmaktadır.

Eşzamanlı olarak hem COVID-19 kriziyle mücadele eden hem de yaklaşmakta olan iklim kriziyle yüzleşen eylemler gelecekteki krizleri hafifletecektir. İklim zorlukları, biyo-çeşitlilik kaybı, çevresel tahribat ile mücadele eylemleri, kamu esenliğine yönelik büyük kazanım sağlayacaktır. Hükümetler, bölgeler ve yerel yönetimler, iklim dostu ve yeşil toparlanma paketlerini tartışmaya ve uygulamaya başlamıştır.

Kamu kurumlarının yeşil toparlanma girişimleri ve önlemleri

- ▶ **Küresel düzeyde**, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres dünya liderlerine sera gazı emisyonlarını azaltmak ve çevre için daha faydalı işler yaratmak için gayret gösteren işletmeleri destekleme çağrısında bulunmuştur. Topluca daha iyi toparlanmaya yönelik rehber oluşturan altı prensibi ana hatlarıyla anlatmıştır. "COVID-19'dan toparlanmak için trilyonlar harcarken temiz, yeşil ve adil geçiş aracılığıyla yeni işler ve işletmeler yaratmalıyız" açıklamasında bulunmuştur..
"İşletmeleri kurtarmak için vergi gelirlerine ihtiyaç duyulduğu zaman, bu paranın yeşil işler ve sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme yaratıyor olması gerekir. Eskimiş, kirlenmiş, karbon-yoğun sektörleri kurtarmak için para harcanmamalıdır."³⁶
- ▶ **Uluslararası Para Fonu (IMF)** hükümetlere, 1 trilyon ABD Doları değerindeki Koronavirüs sonrası canlandırma fonunun iklim kriziyle mücadele etmek için kullanılmak zorunda olduğunu söyleyerek, yeşil toparlanmada rollerini oynama çağrısında bulunmuştur. Mali yardıma başvuran 100 üye hükümetin acil kredi yatırımlarını yeşil sektörler için yapılmasını ve fosil yakıtlara yönelik sübvansiyonları iptal etmesini ve karbon salınımının vergilendirilmesini teşvik etmektedir. IMF, iklim değişikliğiyle başa çıkmak konusunda rehberlik sağlarken, koronavirüsten zarar görmüş olan hükümetlere 1 trilyon ABD Doları kredi vermeye hazırlanmaktadır.³⁷
- ▶ **Avrupa Komisyonu**, Yeşil dönüşümün ve dijital dönüşümün AB Üye Devletlerinin ekonomilerini yeniden başlatma ve modernleştirmede merkezi ve öncelikli rol oynayacağı "toparlanma için yol haritası"³⁸ önermektedir. Yol haritası, iş ve büyüme yaratmak ve küresel toparlanma yarışında Avrupa'nın ilk hamle avantajına sahip olmasını sağlamak üzere, döngüsel ekonomiyle birlikte temiz ve dijital teknolojiler ile kapasitelere yönelik yatırımlar yapılmasını önermektedir. Yol haritası ayrıca, kilit tedarik zincirlerini çeşitlendirerek aynı zamanda AB'nin daha dayanıklı ve daha az bağımlı olmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda, iddialı karbon indirimleri için uluslararası anlaşma oluşturmayı hedeflemektedir.
- ▶ Aralarında Çin, Hindistan, Endonezya, Japonya, Almanya, Birleşik Krallık, İtalya, Fransa, İspanya, BAE'nin olduğu **30 ülkenin bakanlarına** ek olarak IMF, OECD, BM, UNDP ve büyük uluslararası kuruluşların başkanlarının olduğu grup, 11. Petersberg İklim Diyalogu için internet üzerinden bir araya gelerek, COVID-19 küresel salgınının akut evresi bittikten sonraki yeşil toparlanmayı tartışmıştır.³⁹

³⁵ ILO: World Employment and Social Outlook 2018 - Greening with jobs, 2018, https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_628654/lang-en/index.htm.

³⁶ United Nations: "Secretary-General Says COVID-19 'Wake-Up Call' Demands Recovery Built on Green Economy, Marking Earth Day 2020" 20 Nisan 2020, <https://www.un.org/press/en/2020/sgsm20051.doc.htm>.

³⁷ Climate Home News: "IMF chief: \$1 trillion post-coronavirus stimulus must tackle climate crisis", 29 Nisan 2020, <https://www.climatechangenews.com/2020/04/29/imf-chief-1-trillion-post-coronavirus-stimulus-must-tackle-climate-crisis/>.

³⁸ European Commission: "A Roadmap for Recovery: Towards a more resilient, sustainable and fair Europe", 21 Nisan 2020, <https://www.consilium.europa.eu/media/43384/roadmap-for-recovery-final-21-04-2020.pdf>.

³⁹ German Federal Ministry for the Environment (BMU): "Petersberg Climate Dialogue XI", <https://www.bmu.de/en/petersberg-climate-dialogue-xi/>.

- ▶ **17 AB üye devletinin çevre bakanları**, Avrupa Parlamentosu'nun 79 üyesinden oluşan Avrupa Yeşil Ekonomik Toparlanma İttifakı⁴⁰ küresel salgın sonrası iklim değişikliği ve biyo-çeşitlilik kaybına karşı savaş veren "canlandırma dönüşüm planlarını" Avrupa ekonomik politikasının merkezinde desteklemeye yönelik taahhütte bulunmuştur. İmzalanan belge, ekonomik daralmaya rağmen Avrupa Yeşil Anlaşması'na uyuma yönelik ısrarlı çağrı yapmaktadır. İmza sahipleri ayrıca, küresel salgın sonrasında yeşil dönüşümü desteklemek için politikacılar, karar vericiler, iş dünyası liderleri, işçi sendikaları ve sivil toplum gruplarından oluşan "dünya çapında ittifak" çağrısında da bulunmaktadır.
- ▶ Aralarında Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Endonezya, Birleşik Krallık'ın bulunduğu **13 ülkenin enerji bakanları** ve uluslararası kuruluşlar, temiz enerjinin küresel ekonomik toparlanmanın temel ögesi haline nasıl getirileceğini tartışmıştır.⁴¹
- ▶ **Afrika Birliği Komisyonu (AUC)** ve Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (IRENA), yenilenebilir enerjiyi Afrika'nın COVID-19 küresel salgınıyla mücadelesini desteklemek üzere geliştirmeye yönelik çalışma konusunda anlaşmıştır. İki örgüt yenilenebilir enerjinin geliştirilmesini yürütmek için aralarında merkezleştirilmiş sistemin de olduğu yenilikçi çözümlere ve kıta çapında enerjiye erişimi artırmaya odaklanacaktır.⁴²
- ▶ **Fransa** Cumhurbaşkanı tarafından kurulmuş danışma kurulu olan İklim Yüksek Konseyi, COVID-19 küresel salgınından toparlanmaya ilişkin 18 tavsiye hazırlamıştır. Yol gösterici ilkeler yeşil "canlandırma planı"nın gelecekteki sağlık ve çevre krizleri için daha iyi hazırlanmaya ilişkindir.⁴³ Yeşil "canlandırma planı" mevcut durumun unsurlarını değerlendirmekte ve iklim sorunlarını dikkate alan derin dönüşümlere önyak olmaktadır. Plana göre, "toparlanma" gri değil yeşil olmalı; iklim ve ekosistemlere yönelik eş yararları azami düzeye çıkarmalı ve karbon-yoğun istikametlere yönelmemelidir. İklim, çevre ve sağlık ve ayrıca ekonomi ve istihdam arasındaki sinerji güçlendirilmeli; kirlilik ve ithalat yoluyla ormansızlaştırma ile mücadele, sağlıklı beslenme, taşımacılık yöntemlerinin evrimleştirilmesi, iş yaratma ve ekonomik toparlanma artırılmalıdır. Plan özellikle otomobil ve havacılık sektörlerindeki elektrik veya hidrojen teknolojilerindeki yatırımları desteklemeyi, hava kirliliği düzenlemelerini teşviki ve yeşil ekonomiye geçişi hızlandırabilecek teknolojik yeniliklere yatırımı yapmak için teşvik sağlamayı tavsiye etmektedir. Danışmanlar aynı zamanda, yürüme ve bisiklet kullanımına yönelik altyapıya ek olarak işyerine uzun yolculuklardan kaçınmak için uzaktan çalışmak, demiryollarını sürdürmeye yönelik yatırımları azaltmak, binaları enerji verimliliğine uygun biçimde yenilemeye yönelik işler yaratmak ve karbonu depolayacak doğal alanları korumak veya oluşturmak gibi önerilerde de bulunmuştur.⁴⁴

©Chris Barbalis - Bosco verticale, Green in the city, Milan, İtalya

⁴⁰ Euractiv: "'Green recovery alliance' launched in European Parliament", 14 Nisan 2020, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/green-recovery-alliance-launched-in-european-parliament/>.

⁴¹ IEA: "IEA and Denmark host ministerial roundtable discussion on making clean energy a key part of the global economic recovery", 24 Nisan 2020, <https://www.iea.org/news/iea-and-denmark-host-ministerial-roundtable-discussion-on-making-clean-energy-a-key-part-of-the-global-economic-recovery?>

⁴² IRENA: "African Union and IRENA to Advance Renewables in Response to COVID-19", basın bildirisi, 16 Nisan 2020, <https://www.irena.org/newsroom/pressreleases/2020/Apr/African-Union-and-IRENA-to-Advance-Renewables-in-Response-to-Covid19>.

⁴³ HCC Başkanı Corinne Le Quere şunları söyledi: "Küresel salgının yapısal nedenlerinin çoğu aynı zamanda iklim değişikliğinin de kaynağıdır, özellikle doğal alanlar üzerinde uyguladığımız sürdürülemez baskı." Pandemi, "kırılganlığımızı, uyarılara aldırma yavaşımızı, hazırlıksız ve önlemsiz oluşumuzu acımasızca hatırlatıyor" dedi ve şöyle devam etti: Küresel salgın için yaptığımız gibi, uyarı işaretlerini görmezden gelirsek, etkisi çok ağır olacak." M. Woods: "COVID-19 sonrasında, mali krizden toparlanırken yaptığımız hataları tekrarlamayalım, Fransız iklim uzmanı uyarıyor", RFI, 22 Nisan 2020, <https://www.rfi.fr/en/france/20200422-france-environment-coronavirus-covid-green-economy-recovery-macron>.

⁴⁴ HCC: "Climate, health: better prevention, better healing", erişim: 9 Temmuz 2020, <https://www.hautconseilclimat.fr/en/publications/climat-sante-mieux-prevenir-mieux-guerir/>.

- **Kore Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı** küresel salgın sırasında Nisan 2020’de yeniden seçilmesinin ardından Yeşil Yeni Düzen vaadini yinelemiştir. Bu düzen, yenilenebilir enerjiye yönelik somut yatırımları, karbon vergisinin getirilmesi ve kamu kuruluşları tarafından yapılan hem yurtiçi hem de uluslararası boyuttaki kömür finansmanının aşamalı olarak iptal edilmesini içermektedir. Kore Cumhuriyeti ayrıca, çalışanların daha sürdürülebilir sektörlerdeki işlere geçişini desteklemek için Bölgesel Enerji Geçiş Merkezi kuracaktır. Kore Cumhuriyeti aynı zamanda 2050 yılına kadar net sıfır emisyonu ulaşacağı sözünü veren ilk Asya ülkesi olmuştur. Duyurunun ardından Export-Import Bank of Korea’nın (KEXIM) Yeşil, Sosyal ve Sürdürülebilirlik (GSS) tahvilleri için çok rağbet gören 700 milyon Avro değerinde yeşil tahvil için birincil piyasa oluşturmaya yönelik hareketi gelmiştir. Bu yenilenebilir enerji, elektrikli taşıt, enerji depolama, geri dönüşüm tesisleri ve karşılanabilir enerji verimli konut alanında COVID-19 sonrası Yeşil Yeni Düzen yatırımlarını finanse edebilecek düzeydedir.
- **Almanya Başbakanı Angela Merkel**, Petersberg Diyalogu sırasında, toparlanmada iklim değişikliğini önlemenin önemini vurgulamıştır. Daha zengin ülkeleri hem Koronavirüs hem de iklim değişikliğinin büyüyen etkileriyle mücadele eden daha yoksul ülkelere yönelik finansal desteği artırma konusunda teşvik etmiştir. Başbakan Merkel, ayrıca iklim değişikliğiyle mücadele için AB 2030 azaltım hedefini %55’e yükseltmeyi ve yenilenebilir enerji ve yeni teknolojilere ulusal yatırımı artırmayı önermiştir.
- **Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Dominic Raab**, COVID-19 toparlanma planlarının iklim değişikliğiyle mücadeleyi de içermesi konusunda çağrıda bulunmuştur: “Ekonomilerimizin canlanmasını ve zamana dayanıklı olacak şekilde yeniden inşasını sağlamak her sorumluluk sahibi hükümetin görevi olacaktır. Bu durum, iklim değişikliğinde olayların gidişatını değiştirebilecek sektörler ve altyapıya yatırım yapmak anlamına gelmektedir.”⁴⁵
- **Nijerya** petrol fiyatlarındaki COVID-19 kaynaklı düşüşün neden olduğu gelir kaybını yakıtı litre başına N145 düzeyinde (0,37 ABD Doları) sabitlemiş olan petrol desteği programını kaldırarak ele almıştır. Hükümet, IMF’den 7 milyar ABD Doları değerinde acil durum fonu talep ettiği sırada, desteğin kaldırıldığını duyurmuştur.⁴⁶
- **Yerel düzeyde**, Küresel Belediye Başkanları COVID-19 Toparlanma Görev Gücü, bir yandan insanların işe dönmelerini sağlayan ekonomik toparlanmayı hedeflerken bir yandan da iklim çöküşünün küresel ekonomiyi durduran ve dünyanın her yerinden insanların canlarını ve geçim kaynaklarını tehdit eden daha büyük bir kriz olmasını engellemeyi hedeflemektedir. Belediye başkanları, devasa kamu yatırımının kent ekonomileri için kirlilik ve yoksulluğu ortadan kaldırmayı, halk sağlığını iyileştirmeyi ve şoklara dayanıklılığı artırmayı temel alan “yeni normal” yaratmaya yönelik toparlamada nasıl kullanılacağını tartışmaktadır. Kent yönetimleri, Paris Anlaşması’nın uygulanmasında adil geçiş ilkelerini takip ederek, uyumlu İklim Değişikliği Eylem Planları aracılığıyla “C40 Büyük Kentler İklim Liderlik Grubu”nda yer almak için çabalamaktadırlar. Bisiklet yolları, elektrikli otobüsler, belediye binalarının iyileştirilmesi uygulamaları devam etmektedir. Örneğin Milan Şehri COVID-19 kısıtlamaları kaldırılırken sakinlerini korumak için yolların 35 km’sinin (22 mil) yaz süresince hızlı, deneysel ve şehir genelinde bisiklet ve yürüyüş alanı olarak genişletilmesi biçiminde bir dönüşüm yapılacağını duyurmuştur. Kuzey İtalya’nın Milan şehri ve çevresindeki Lombardiya bölgesi Avrupa’nın en kirli şehirleri arasındadırlar ve ayrıca COVID-19 salgınından özellikle zarar görmüşlerdir.⁴⁷

©Swaminathan Jayaraman - Regent's Row, Londra, Birleşik Krallık

⁴⁵ BBC: “Petersberg Climate Dialogue: Governments discuss how coronavirus recovery ‘must tackle climate change’”, 29 Nisan 2020, <https://www.bbc.co.uk/newsround/52467688>.

⁴⁶ N. Munshi and D. Pilling: “Nigeria in ‘crisis’ as oil receipts plummet”, in Financial Times, <https://www.ft.com/content/334cfaf6-e876-45b3-9a54-8f0c4cc5c0c4>.

⁴⁷ C40 Cities: 11 Mayors Unite to Lead Global Mayors COVID-19 Recovery Task Force, <https://www.c40.org/basin/bildiris/11-mayors-unite-global-may-ors-covid-19-task-force>

Yakın zaman önce Oxford Üniversitesi⁴⁸ tarafından yapılan bir anket, merkez bankası yetkilileri, maliye bakanlığı yetkilileri ve G20 ülkelerinden diğer ekonomi uzmanlarına, 25 büyük mali toparlanma modelinin uygulama hızı, ekonomi çarpanı, iklim etkisi potansiyeli ve genel tercih edilebilirlik boyutlarında nispi performansıyla ilgili görüşlerini sormuştur. Araştırma hem ekonomi çarpanı hem de iklim yararları bakımından yüksek potansiyele sahip beş politikayı ortaya çıkarmıştır: Temiz fiziki altyapı, binaların verimli hale getirilmesi, eğitim ve öğretime yönelik yatırım, doğal sermaye yatırımı ve temiz Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge). Çalışmanın bulgularına göre, düşük ve orta gelirli ülkelerin (LMICs) kırsal destek harcamaları özellikle değer taşımakta, ancak temiz Ar-Ge daha az önemlidir.

Sürdürülebilir yeşil toparlanmayı destekleyebilecek ilave önlemler

Ulusal ve yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar, düşünce kuruluşları ve araştırma kurumları, aşağıdaki tavsiyeler üzerinde birleşmiştir:

- ▶ **Yeşil toparlanma önlemlerinin uygulanmasına rehberlik etmek için sosyal diyalog yapıları oluşturmak.** Sosyal diyalog ile devletler ve işçi ve işveren örgütleri, sürdürülebilir toparlanma insana yakışır işler, dayanıklı işletmeler ve işyerleri ve çevre sürdürülebilirliğini teşvik eden güçlü bir mutabakat ve geniş kapsamlı destek oluşturmak için çok önemli fırsata sahiptir. ILO Adil Geçiş Rehberi, adil ve kapsayıcı ekolojik dönüşümü desteklemek için gerekli temel piyasa politikaları ve araçlarını belirlemiştir. Rehber, herkes için insana yakışır iş ve adil geçişi temin ederken çevre sürdürülebilirliğini teşvik etme potansiyeline sahip önlemlerin türü üzerine bu tür diyalog süreçleri ve kararlarını bilgilendirmeye katkı sağlayabilir.
- ▶ **Fosil yakıt sübvansiyonlarını kaldırırken yenilenebilir enerjileri kullanmak için teşvik sağlamak, istihdam üzerindeki vergi ve sosyal güvenlik prim yükünü azaltmak.** Fosil yakıt fiyatları tüm zamanların en düşük düzeyinde olduğundan, zararlı fosil yakıt sübvansiyonlarını ve kamu maliyesi üzerindeki ilgili mali yükünü kaldırmak için uygun zaman gelmiş olabilir. Buna ek olarak, karbon vergisi getirmek de değerlendirilebilir. Ekonomiler tekrar büyüdüğünde, bu işletmeleri ve ekonomileri “temiz” ve daha enerji verimli olmak için teşvik edecektir.
- ▶ **İşletmelere hükümet desteği.** İş devamlılığını desteklemek ve işletmelerin yenilenebilir enerjileri kullanma ve düşük karbonlu üretim süreçleri ve temiz teknolojileri benimsemelerini teşvik etmek için ekonomi politikaları ve teşvikleri gereklidir. Özellikle de istihdamın çoğunluğunu oluşturan mikro işletmeler ve KOBİ’ler, COVID-19 ile ilişkili kısıtlamaların kaldırılması ve ekonomilerin toparlanması nedeniyle üretkenlik toparlanması ve işletme dayanıklılığını teşvik etmek ve kaynakların etkili kullanımı dahil yönetim uygulamalarını iyileştirmek için desteğe ihtiyaç duymaktadır. Toparlanma aşamasında elverişli iş ortamını yeniden tesis etmek ve üretkenlik artışını canlandırmak, işletmelerin enerji dönüşümüne girişmek, çalışanlara gerekli becerileri yeniden kazandırmak veya becerilerini geliştirmek ve ürün ve hizmetlerin yeşil üretimine doğru dönüşümü hızlandırmak amacıyla mali tampon oluşturmalarını mümkün kılmada temel olacaktır.
- ▶ **Kamu fonlarını, yüksek istihdam yaratma potansiyeli ve düşük karbon yoğunluğuna (bakım ekonomisi ve eğitim) ve yüksek iklim değişikliği etkilerini azaltma ve uyum potansiyeline (yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, yeşil binalar ve altyapı, toplu ve temiz taşıma, sürdürülebilir tarım) sahip sektörlerle, ilgili çalışma hükümlerini de kapsayacak şekilde, yatırmak.** Ekonominin taşımacılık, binalar ve sanayi gibi daha çok alanının, doğrudan enerji şebekesine bağlamak veya yenilenebilir (dolaylı elektrikleştirme) enerjilerden üretilen yeşil hidrojene geçmek suretiyle elektrikleştirilmesi ekonomik, sosyal ve çevresel kazanımları da azami düzeye çıkaracaktır. Yeşil inşaat, iş yaratma, girdi maliyeti tasarrufu (verimlilik yoluyla enerji tasarrufu) ve karbon azaltma bakımından özellikle yararlıdır. Çevre hükümlerine ek olarak, mali teşvik uygulamaları, 1949 tarihli ve 94 sayılı Çalışma Şartları (Kamu Sözleşmeleri) Sözleşmesi gibi Uluslararası Çalışma Standartları’nda yer alan ilgili çalışma hükümlerini içermelidir.
- ▶ **Yeni maliye ve vergi hükümlerinin olası istemsiz olumsuz çevresel etkilerini değerlendirmek.** Canlandırma önlemlerinin çevresel etkilerinin dikkatlice taranması, politikaları uyumlu kılacak; üretim kapasitesi, gelecekteki dayanıklılık ve toplumların çevre sağlığına zarar verebilecek, amacından sapmış ve istemsiz ekonomik ve çevresel sonuçların oluşmasını önleyecektir.

⁴⁸ C. Hepburn vd.: “Will COVID-19 fiscal recovery packages accelerate or retard progress on climate change?”, Smith School Working Paper, 20-02 (2020).

- ▶ **Çevre ve halk sağlığı arasındaki ilişki ve toplumların genel çevre sağlığını iyileştirmenin yararları hakkında iletişim kampanyaları.** Ekonomik büyüme, çevre ve halk sağlığı arasındaki bağlantıyı ve daha dayanıklı toplumların esenlik ve refahına yararlarını vurgulamak, çevre sağlığını iyileştirmeyi hedefleyen önlemlere kamu desteğini güçlendirecektir.⁴⁹
- ▶ **Düşük karbonlu ulaşım geçişi hızlandırmak.** Toplu taşımanın sınırlandırılmasıyla birlikte birçok şehirde, genel tecrit önlemleri hafifletildiğinden taşıt kullanımına büyük ölçekli geçişle ilgili olarak endişe duyulmaktadır. Bununla birlikte, dünya genelinde milyonlarca⁵⁰ kişinin toplu ulaşımında daha güçlü ve güvenilir bir seçenek olarak bisiklet sürmeye yöneldiği görülmektedir. Bisiklet sürmek, hareketliliğe ek olarak yerel hava kirliliğini azaltmak ve zinde kalmak için de bir yol sunmaktadır. Bisikletle gidilen her bir kilometrede, 250 gram CO² emisyonunun⁵¹ önüne geçilmekte, bu da bisikletleri düşük karbonlu ulaşım için temel bir seçenek haline getirmektedir. Yeni bisiklet yolları geliştirmek, ekonomiyi ve istihdamı canlandırmada sürdürülebilir hareketliliğe katkıda bulunacaktır.

Çevre hedefleri, çabaları ve düzenlemelerinde geri adım

Ülkeler yeşil ve iklim dostu toparlanma planlarını yürürlüğe koyarken, COVID-19 küresel salgını ve toparlanma süreci bağlamında alınan belirli önlemlerin, mevcut çevre standartları, taahhütleri ve bugüne dek kaydedilen ilerlemeyi geriye döndürme riski taşıdığı not edilmelidir. Bazıları, iklim eylemi ve yeşil toparlanmanın ekonomik büyümeye zarar vereceğine ve toparlanma hızını yavaşlatacağına inanmaktadır. Hava kalitesi ve kirlilik kontrolünde geriye gidilmesinden kaçınmak ve erişilebilir, yenilenebilir enerji kullanımını artırmak için hedefleri sürdürmek son derece önemlidir.

İşletmeleri, işleri ve gelirleri desteklemek

İşletmeler tarafından iş devamlılığı ve yeşil toparlanma için alınan önlemler

COVID-19 krizi, birçok işletme için varoluşsal zorluklar teşkil etmektedir. Kriz, aynı zamanda değişim ve gelecekte yeşil büyüme rotası izleme fırsatı sunmaktadır. Ekonomiler toparlandıkça, ekonomik toparlanma planları ve uzun vadeli kalkınma stratejilerine, üretim sisteminin yeniden inşasını yeşil ekonomiye geçişi hızlandırmak için bir fırsat olarak değerlendirerek çevre korumasını entegre etmek son derece önemlidir. Aşağıdaki bölüm, işletmelerin iş devamlılığını sağlama bağlamında çevre boyutunu nasıl ele aldığını ve işletmelerin COVID-19 küresel salgınından toparlanmada değerlendirebileceği önlemleri incelemektedir.

İş devamlılığı planlarında yeşil önlemler

Özel sektörün COVID-19 küresel salgını sırasında ve sonrasında karşı karşıya kaldığı en önemli zorluklardan biri de, gelecekteki olası öngörülemeyen durumlarla daha iyi mücadele kapasitesi oluştururken genel tecrit bağlamında iş devamlılığının nasıl sağlanacağıdır. Hem politika hem de iş topluluklarında, COVID-19 küresel salgını ve iklim değişikliği krizini tek bir stratejide ele almak için çağrılar yapılmıştır. Avrupa'nın en büyük küresel şirketlerinin 37 CEO'sunu da içeren 180 kişilik bir grup, 11 ülkeden bakanlar ve parlamento üyeleri, iş dünyası örgütleri ve sendikalar yeşil toparlanma çağrısında bulunmuştur.⁵²

Kurumsal düzeyde, krizle başa çıkmak için, farklı çevre dostu ve düşük karbonlu girişimler başlatılmıştır. Olumlu çevresel etkilere yol açan iş devamlılığı önlemlerinin çeşitliliğinin, sanayileşmiş ülkeler ve yükselen veya gelişmekte olan ekonomiler bağlamında değişiklik gösterdiği gözlemlenmektedir. Belirli önlem türleri yaygın olarak kullanılırken, diğerleri yalnızca gelişmiş veya gelişmekte olan ekonomilerde kullanılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde alınan önlemler, günlük iş devamlılığının nasıl sağlanacağından çok, hastalığın yayılmasıyla mücadele etmeye ve mali yardıma odaklanıyor gibi görünmektedir. Bununla birlikte genel olarak işletmeler ve özellikle KOBİ'ler, işletme dayanıklılığı, uyum ve küresel salgınla mücadele bakımından özellikle yenilikçi olmuştur. Bu yeniliklerden bazıları, karbon emisyonlarını azaltmaya ve insan sağlığını korumaya katkı sağlarken, iş devamlılığını sağlamada çifte avantaja sahiptir.

⁴⁹ OECD: "Tackling coronavirus (COVID-19), contributing to a global effort", <http://www.oecd.org/coronavirus/en/>.

⁵⁰ N. Huet: "Chain reaction: commuters and cities embrace cycling in COVID-19 era", in Euronews, 12 Mayıs 2020, <https://www.euronews.com/2020/05/12/chain-reaction-commuters-and-cities-embrace-cycling-in-covid-19-era>.

⁵¹ European Cyclists Federation: "Shopping by Bike", <https://ecf.com/groups/shopping-bike-best-friend-your-city-centre>.

⁵² E. Krukowska, "European CEOs, Ministers Start Campaign for Green Recovery", in Bloomberg News, 14 Nisan, 2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-14/european-ceos-ministers-start-campaign-for-green-recovery>.

Çeşitli ülkelerde uygulamaya başlanan işletme önlem ve süreçlerinin bazıları şöyledir:

- ▶ **E-öğrenim:** Dünya genelinde Küresel Üniversite Liderleri Forumu'nun (GULF)⁵³ üyeleri olan üniversite ve öğrenme merkezleri, akademik öğretimlerini internete taşımıştır. Üniversitelere, önde gelen işletme ve üniversitelerden 3.800'ün üzerinde derse ücretsiz erişim sağlayan Coursera, bu tür bir girişimin yapılabilirliğine katkıda bulunmuştur. E-öğrenim, seyahat ve ilgili karbon emisyonlarından kaçınmaya ve çoğu durumda öğrenciler için maliyet tasarrufuna katkı sağlamıştır.
- ▶ **Uzaktan çalışma:** COVID-19 küresel salgını nedeniyle birçok işletme uzaktan çalışmaya yönelmiştir. Sussex Üniversitesi'nin bir araştırması,⁵⁴ uzaktan çalışmanın çoğunlukla azalan işe gidiş-geliş ve daha düşük ofis enerji ihtiyaçları yoluyla enerji kullanımını azalttığını ortaya çıkarmıştır. Araştırma kapsamında yakın zamanda incelenen⁵⁵ işletmeler, çoğu işverenin olumlu sonuçlarına şaşırdığı bir durum olan uzaktan çalışma uygulamasını, küresel salgın sonrasında da sürdürme potansiyelinin yüksek olduğunu doğrulamıştır. Genel olarak işletmelerin %74'ünün COVID-19 sonrasında uzaktan çalışmayı resmi olarak uygulama niyetinde olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁶
- ▶ **Tıbbi teknoloji platformları ve teletıp:** İşe dayalı dijital çözümler, acil tıbbi hizmetler vermede önemli rol oynamıştır. **Norveç'te** bir telekomünikasyon şirketi olan Telenor, insanların hareketlilik modelleri üzerine doğru ve anonim veri toplamaktadır, ki bu da sağlık makamlarının yaşamları korumak ve viral yayılmayı sınırlamak için gerekli bilgiye sahip olmalarını mümkün kılmıştır. Bu teknoloji, pahalı ve yüksek derecede kaynak tüketen sahada veri toplamadan ve araştırmalardan kaçınmaktadır. **Benin** merkezli REMA Tıp teknolojileri platformu, 20'den fazla ülkeden 5 binden fazla Afrikalı hekimin gerçek zamanda bilgi alışverişi yapmalarına ve uygulama topluluğu geliştirmelerine olanak sağlamaktadır.⁵⁷ **Gana'da** yeni kurulan bir işletme, kırsal bölgelerde yer alan sağlık merkezlerine ilaç, kan ve tıbbi maddeler teslim etmek için dron kullanmakta ve geleneksel karayoluyla taşımacılıktan kaçınmaktadır. Aynı dronlar uzaktaki hastanelerden COVID-19 test örneklerini toplamak ve Akra ve Kumasi gibi büyük şehirlerdeki tıbbi laboratuvarlara bir saatten kısa sürede göndermek için de kullanılmıştır. Doktorların teletıp ve teledanışmaya artan ilgisi ve COVID-19 küresel salgını sırasında tıbbi platformların kanıtlanan verimliliği, uzun vadede dijital sağlık hizmetlerinin sağlık hizmetleri piyasasına yerleşeceğinin, uzak konumlardaki hastalar için sağlık hizmetlerine erişimi daha kolay hale getireceğinin ve aynı zamanda sera gazı emisyonunu önemli ölçüde azaltacağına sinyallerini vermektedir.
- ▶ **Döngüsel ekonomide yeşil yenilikler:** Çeşitli **Afrika ülkelerinde** sosyal girişimciler, üniversiteler ve bireyler, COVID-19 küresel salgınıyla mücadeleye katkı olarak çevre dostu ve maliyet etkin ürünler geliştirmiştir. Örneğin, temassız el yıkama sistemlerin çeşitli prototipleri, marangoz ve kaynakçılardan geri dönüştürülmüş ve/veya yeniden kullanılmış maddeler kullanılarak üretilmiştir. Örneğin, 12 Afrika ülkesinde çalışan, birden çok ödül kazanmış sosyal odaklı özel işletme GVD-AFRIQUE, hem bireysel hem de toplu (örneğin hastaneler) kullanım için geri dönüştürülmüş veya yeniden kullanılmış maddeler kullanarak temassız el yıkama sistemleri geliştirmiştir. E-ticaret faaliyeti ve eve teslimdeki büyük artış ile AMCOR gibi önde gelen ambalaj şirketleri, çevresel bakımdan sürdürülebilir ambalaj geliştirmek için önemli araştırma ve geliştirme girişimleri (yaklaşık 1000 ARGE uzmanı) başlatmıştır. Amcor, Şubat ayında multi-vitamin bölümünde ilk %100 tüketici sonrası geri dönüştürülmüş PET kapları piyasaya sürmüştür.⁵⁸
- ▶ **Sürdürülebilir taşıma, yurtiçi ve küresel tedarik zincirleri:** COVID-19 küresel salgını, işletmeleri tedarik zinciri yönetimini güvenlik stoklarının entegrasyonu (tam zamanında stok uygulamak yerine) ile yeniden düşünmeye ve gelecekteki olası krizler sırasında iş devamlılığını sağlamak için tüketim piyasalarına daha yakın yurtiçi tedarikçilere dayanan alternatif mikro tedarik zincirleri geliştirmeye itmiştir. Bu satın alma modeli, işletmelerin uluslararası mal nakline ilişkin emisyonları azaltırken⁵⁹, yerel üreticiler ve taşıma lojistik işletmecileri için yeni fırsatlar oluşturma, erişimlerini çeşitlendirme ve riski asgariye indirme imkanlarını ortaya koymuştur.

⁵³ World Economic Forum: "Global University Leaders Forum", erişim: 10 Temmuz 2020, <https://www.weforum.org/communities/global-university-lead-ers-forum>.

⁵⁴ Uzaktan çalışmanın enerji ve iklim etkilerine ilişkin sistematik değerlendirme için bkz. A. Hook vd.: Environ. Res. Lett. 2020, <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab8a84>.

⁵⁵ Colliers: "Pandemic could profoundly change the way we work", 27 Mart 2020, <https://www2.colliers.com/en-SG/News/OS-pandemic-could-pro-foundly-change-the-way-we-work>.

⁵⁶ Gartner: "Gartner CFO Survey Reveals 74% Intend to Shift Some Employees to Remote Work Permanently", basın bildirisi, 3 Nisan 2020, <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2020-04-03-gartner-cfo-surey-reveals-74-percent-of-organizations-to-shift-some-employees-to-remote-work-permanently2>.

⁵⁷ REMA: "Share - Collaborate - Network between African doctors", erişim: 10 Temmuz 2020, <https://www.remaapp.com/>.

⁵⁸ Packaging Insights: "Chicken or the egg? Recyclable packaging and infrastructure must advance together, says Amcor VP", 20 Nisan 2020, <https://www.packaginginsights.com/news/chicken-or-the-egg-recyclable-packaging-and-infrastructure-must-advance-together-says-amcor-vp-sustainability.html>.

⁵⁹ Yakıtlardan kaynaklanan doğrudan CO2 emisyonların %24'nü taşımacılık yaratmaktadır. Hava ve deniz taşımacılığı, diğer taşımacılık ilintili emisyonlara göre daha hızlı artmaya devam etmekte ve daha çok uluslararası eylem gerektirmektedir. IEA: "Tracking Transport 2020", Mayıs 2020, <https://www.iea.org/reports/tracking-transport-2020>.

- **Kentsel tarım:** Küresel gıda zincirinde meydana gelen aksamalar, kentsel tarım eğilimine dönüşü ve eğilimin genişlemesini tetiklemiştir. Bangkok ve Paris gibi şehirlerde genel tecrit önlemleri, daha fazla şehir sakini evlerinde meyve ve sebze yetiştirmeye itmiş; gıda güvenliği ve çevre sürdürülebilirliğini iyileştirebilecek kentsel tarıma potansiyel olarak kalıcı destek sağlamıştır. Amsterdam'dan Singapur'a birçok şehirde, küresel salgın sırasında ve ötesinde sürdürülebilirliği ve gıda güvenliğini iyileştirme hedefiyle bu eğilimi desteklemek için önlemler araştırılmaktadır. Mevcut durumda gıdasının %90'undan fazlasını ithal eden Singapur, 2030'a kadar besin ihtiyaçlarının %30'unu yerel olarak üretmeyi hedeflemektedir⁶⁰ ve COVID-19 küresel salgını bağlamında toplulukları ve sosyal işletmeleri kentsel tarıma teşvik etmiştir.

İşletmeler tarafından COVID-19 küresel salgınıyla mücadele için alınan önlemlerin ana hedefi çevresel sürdürülebilirlik olmasa bile, çoğunun doğrudan veya dolaylı çevresel yararı olduğu ortadadır. İşletmelerin faaliyet gösterme biçimlerindeki değişiklikler, karbon emisyonunu ve hava kirliliğini azaltmıştır. Üretim ve tedarik zincirlerinin yeniden yapılandırılması, taşımayla ilişkili emisyonlarda önemli düşümlere olanak sağlamıştır. Dijital teknolojilerin kullanılması, genel tecrit sırasında emisyonları keskin biçimde azaltırken iş devamlılığını mümkün kılmıştır.

Geliştirilen çözümler, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin yüksek yenilik yapma potansiyelini açığa çıkarmıştır. İşveren örgütleri, üretkenlik artırma, istihdam yaratma ve çevresel sürdürülebilirlik bakımından en umut verici girişimleri değerlendirmeye alabilir ve sürdürülebilir işletmeler haline gelmelerini destekleyebilir.

Günümüzde uygulanan stratejiler, öncelikle aylar süren genel tecritin ekonomik etkisini telafi etmeyi hedeflemektedir. Emisyonu azaltırken ve dayanıklılık oluştururken daha iyi yeniden inşa etmek için işveren örgütlerinin, işletmelerin dayanıklılığı ve üretkenlik toparlanmasını desteklemesi gerekmektedir, ki bu düşük karbonlu ekonomiye geçişi hızlandırmak için vazgeçilmezdir. Gelişmekte olan ülkeler bağlamında düşük üretkenlik düzeyleri, ITC'nin sınırlı mevcudiyeti, mikro küçük ve orta ölçekli işletmelere (MKOBİ'ler) kredi sınırlaması ve hala hüküm süren dijital eşitsizliğin belirli düşük karbonlu çözümlerin uygulanmasına engel olduğu ortaya çıkmıştır. Üretkenlik artırma, erişilebilir teknolojiler (cep telefonu, TV ve radyo gibi) ve insan merkezli çözümleri (genel tecrit veya karantina olabileceği düşüncesiyle uzak alanlardaki odak noktaları eğitmek ve donatmak) birleştiren bütüncül yaklaşım teşvik edilmelidir.

Buna ek olarak internet temelli çözümlere geçiş, gizlilik ve veri korumaya ilişkin soru işaretleri yaratmakta ve daha büyük politika dikkati ve kişisel verileri koruma güvencesini gerektirmektedir. Benzer şekilde uzaktan çalışmanın yaygın kullanımı, bu tür bir çalışma ortamında koruma dahil insana yakışır koşulların sağlanmasının önemini ve sağlam iş-yaşam dengesini korumanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Son olarak, yeni tedarik zinciri yönetimi biçimlerine çalışma haklarının tam entegrasyonu başlıca düşünce olarak kalmalıdır.

COVID-19 sonrası işletme dayanıklılığı için yeşil önlemler

İşletmeler, COVID-19 küresel salgınıyla mücadelenin ötesinde, yalnızca iş ortamından değil, aynı zamanda doğal ortam, sağlık ve küresel salgınlardan kaynaklanan risklerin arttığı yeni bir ortamda faaliyet gösterecektir. Buna ek olarak, değişen tüketici modelleri, düşük çevresel etkiye, sağlık ve güvenlik risklerine sahip ürün tercihlerine işaret etmektedir. Bu tür faktörleri iş planlaması ve faaliyetlerine entegre etmek, üretkenliği, rekabetçiliği ve karlılığı giderek daha çok etkileyecektir. İşletmelerin seçimlerine bilgi sağlayabilecek çeşitli örnekler aşağıda yer almaktadır:

- **Çevresel riskleri ve teknolojiyi işletme risk yönetimi uygulamalarına entegre edin:**⁶¹ İşletme yatırımları ve stratejisindeki riskleri sürekli olarak değerlendirmek, gelecekteki kararların iklim değişikliği etkilerinin azaltılması, değerini kaybeden yatırımlardan kaçınmasını ve gelecekteki riskleri önlemesini sağlayacaktır. Riskleri anlamak ve ölçmek, işletmelere ve ekonomilere daha dayanıklı hale gelmelerinde yardımcı olacaktır. İşveren örgütleri, işletmelere işletme dayanıklılığını ve işletmelerin beklenmedik olaylar ile baş etme yeteneğini güçlendirmek için işletme risk yönetimi uygulamalarının tasarımı üzerine rehberlik sunabilir. Buna ek olarak işletmeler, İklimle Bağlantılı Mali Bildirimler Görev Gücü'nün (TCFD) tavsiyeleri uyarınca, çevresel riskleri mali bildirimlerine entegre edebilir.⁶²
- **İş planlama ve afet riskine karşı hazırlıklı olma:** COVID-19 küresel salgını, küresel yıkıcı risklerle yüzleşmeye dünyanın ne kadar hazırlıksız olduğunu gösterdi. Buna ek olarak, iklim bozulmalarından kaynaklanan benzer krizlerin işletme, ekonomi ve toplumun geneline maliyetini göstermiştir. Salgın, işletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe adil geçiş yapmaları için bir çağrıdır. Geçişleri hazırlıksız biçimde yürütmek yerine işveren ve çalışanların aktif katılımıyla öngörmek, daha elverişli sonuçlar doğuracaktır. İşveren örgütleri, yeşil üretkenlik, sürdürülebilirlik, dayanıklılık ve toplum için değer konularında uzun vadeli stratejik planlamayı teşvik eden uygulanabilir ve sürdürülebilir geçişi nasıl başarıyla uygulayacakları hakkında işletmelere rehberlik sağlayabilir.

⁶⁰ R. Chandran: "Urban farms to traffic bans: Cities prep for post-coronavirus future", Reuters, 21 Nisan 2020, <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-cities-trfn/urban-farms-to-traffic-bans-cities-prep-for-post-coronavirus-future-idUSKBN22314M>.

⁶¹ RiskPulse: Integrating Environmental Risk and Technology into ERM Planning, erişim: 10 Temmuz 2020, <http://riskpulse.com/media/risk-manage-ment-whitepaper.pdf>.

⁶² İklimle Bağlantılı Mali Bildirimler Görev Gücü (TCFD), işletmeler, bankalar ve yatırımcılar tarafından, paydaşlara bilgi sağlarken kullanmaları için gönüllü, tutarlı, iklimle bağlantılı mali risk bildirimleri geliştirmek amacıyla, 2015 yılında Mali İstikrar Kurulu (FSB) tarafından oluşturulmuştur.

- **Sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi:** Tedarik zincirlerinin önemi ve kırılganlığı, bu küresel salgın sırasında açığa çıkmıştır. Mevcut aksama, sağlık krizinden kaynaklansa da, benzer durumların çevresel bir krizden ortaya çıkma olasılığı da göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle gelecekteki krizler ile baş etmek için işletme dayanıklılığını artırmak zorunludur. Çevre ve doğal kaynak yönetimini tedarik zincirlerine dahil etmek, işletmeler için daha sürdürülebilir, güçlü ve dayanıklı değer zinciri ekosistemleri oluşturabilir.
- **Döngüsel ekonomi:** Döngüsel ekonomiler, mevcut madde ve ürünlerin yeniden kullanılması, onarılması, yenilenmesi ve geri dönüştürülmesini; ürünlerin dayanıklılığı, onarılabilirliği, geri dönüştürülebilirliği, atık önleme ve yaşam boyu düşünüşe olanak sağlayacak daha iyi çevreci tasarımları teşvik etmektedir.⁶³ 2015'te McKinsey ve Ellen MacArthur Vakfı⁶⁴ tarafından yapılan bir çalışmada, böyle bir yaklaşımın Avrupa'nın kaynak verimliliğini 2030'a kadar %3 arttırabileceğini, yıllık 600 milyar Avro maliyet tasarrufu ve 1,8 trilyon Avro ilave ekonomik yararlar sağlayacağını göstermiştir. Döngüsel iş modelleri, fiziksel ürünlerden maddi olmayan ürünlere geçişe, böylece çevresel kazanımlar elde etmeye odaklanmaktadır. İşletmeler için COVID-19 küresel salgını, yeni yeşil iş türleri yaratmak, iş modellerini daha fazla ürün satmaktan ziyade hizmet sağlamaya dönüştürmek ve ikinci el ürünleri yeniden ekonomiye kazandırmak şeklinde revize etmek için eşsiz bir fırsat sunmaktadır.
- İşletmeler, işyeri düzeyindeki en iyi çevresel uygulamaları belirlemek ve uygulamak için işveren ve işçi örgütleriyle birlikte çalışabilir.

İşyerinde çalışanları korumak

İşçi örgütlerinin işyerinde daha fazla güvenlik ve sürdürülebilirlik girişimleri

Çalışanlar sağlık risklerine maruziyet, istihdam ve gelir kaybı yoluyla COVID-19 küresel salgınından özellikle etkilenmiştir. Küresel salgının başlangıcından beri işçi örgütleri, sağlık krizi ve onun sosyo-ekonomik sonuçlarıyla baş etmek için sosyal diyalog, seferberlik, savunuculuk ve analiz ile uğraşırken, bir yandan da daha güvenli, adil ve sürdürülebilir geleceğin temellerini atmıştır.⁶⁵ İşçi örgütleri, işyeri veya sektörel ve makro düzeyde eylemleri ile çevresel sürdürülebilirlik arayışında kuvvetli güçler olmuştur.

Avrupa Sendikalar Enstitüsü (ETUI), COVID-19 krizi ve iklim kriziyle ilgili karşılaştırmalı analizler yapmış, iklim kriziyle mücadele için küresel salgından alınabilecek dersler çıkarmıştır. Analiz, "hem küresel salgın hem de iklim krizinin, sınırlı başa çıkma kapasitesi karşısında, tehlikelerin üstel büyümesiyle ilişkili olduğunu" ortaya koymaktadır. Analiz, ikisi arasındaki temel farklardan birinin, küresel salgınlarla yüzleşmek için sağlık hizmetleri kapasitesinin örneğin daha çok iş gücü, ekipman ve altyapı ile artırılabilirken, iklim değişikliği durumunda artan karbon emisyonları ve kaynakların üstel kullanımının gezegenin sınırları ötesine genişletilemeyecek olması olduğunu belirtmiştir.⁶⁶

Dünya çapında işçi sendikaları, krizle mücadelede statükoya geri dönüşe yol açmayacak entegre önlemleri savunmak için harekete geçmiştir. Örneğin Kamu Hizmetleri Enternasyonu (PSI) **Adil, Yeşil, Feminist COVID-19 Mücadelesi ve Toparlanması**⁶⁷ çağrısında bulunmuş, küresel salgının ötesinde gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) gibi temel makro-ekonomik göstergelere ilişkin temel soruların bir ilerleme ölçüsü olarak ele alınması gerektiğine değinmiştir. Güney Afrika'da iklim adaleti üzerine birlikte çalışan işçi sendikaları, sivil toplum ve topluluk örgütlerinden oluşan bir koalisyon olan **İklim Adaleti Koalisyonu**,⁶⁸ adil toparlanma ve Yeşil Yeni Düzen'in Güney Afrika vizyonu için çağrıda bulunmuştur. **İrlanda İşçi Sendikaları Kongresi**, *herkes için güvenli bir geleceğe doğru Yeni Düzen*⁶⁹ için, 'yeşil yeni düzen' canlandırma ve kapsayıcı planı, "yeşil onaylı" kamu alımları, işçiler ve topluluklar için "Adil Geçiş" i içeren önerilerde bulunmuştur.

⁶³ Yaşam boyu düşünüş, üretim yeri ve üretim süreçlerine geleneksel odaklanmayı genişletir ve ürünün tüm yaşamı boyunca (kaynakların doğadan elde edilmesinden, üretim ve kullanımı, son olarak bertaraf işlemine kadar) çeşitli yönlerini bir arada ele alır.

⁶⁴ Ellen MacArthur Foundation: Growth Within: a circular economy vision for a competitive Europe, 25 Haziran 2015, <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications/growth-within-a-circular-economy-vision-for-a-competitive-europe>.

⁶⁵ ITUC: COVID-19 Pandemic: News from Unions, erişim: 5 Haziran 2020, <https://www.ituc-csi.org/covid-19-responses>.

⁶⁶ ETUI: "How the COVID-19 crisis offers lessons for dealing with the climate crisis", 27 Mart 2020, <https://medium.com/@ETUIorg/how-the-covid-19-crisis-offers-lessons-for-dealing-with-the-climate-crisis-8a4749ef1652>.

⁶⁷ PSI: "For a Just, Green, Feminist Covid-19 Response and Recovery", 6 Mayıs 2020, <https://publicservices.international/resources/news/for-a-just-green-feminist-covid-19-response-and-recovery?id=10779&lang=en>.

⁶⁸ 350Africa.org: "ClimateJustice Coalition", erişim: 10 Temmuz 2020, <https://350africa.org/the-climate-justice-coalition/>.

⁶⁹ Irish Congress of Trade Unions: No Going Back: New Deal towards a safe and secure future for all, Mayıs 2020, <https://www.ictu.ie/download/pdf/no-going-back-final-document-may-2020.pdf>.

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC)⁷⁰, dünyanın aynı tüketim ve üretim örüntülerine geri dönemeyeceğini ve toparlanma planlarının, Climate- and Employment-Proof Our Work [İklim –ve İstihdam-İşlerimizin Kanıtı için planlar ile birlikte sosyal olarak adil bir geleceği temin etmesi gerektiğini vurgulamıştır. ITUC, toparlanma ve dayanıklılık planlarına odaklanarak 24 Haziran tarihini Global Day of Action to Climate- and Employment-Proof Our Work (#CEPOW) [İklim ve İstihdam Eylemi- İşlerimizin KanıtıKüresel Günü] olarak belirlemiştir.

Daha pratik olmak üzere, işçi hareketinden sürdürülebilir, adil ve kapsayıcı bir toparlanmayı harekete geçirmek için bazı girişim ve öneriler çıkmıştır. Aşağıda yeşil ekonomilere geçiş için ikili ve üçlü sosyal diyaloga girerek yürütülebilecek eylemler yer almaktadır.

- ▶ İşçi ve işveren örgütleri, işletme veya sektör düzeyinde **çevre komiteleri** oluşturabilir, toparlanmanın yalnızca çevresel boyutları değil, ayrıca çevresel boyutlarla bağlantılı iş sağlığı ve güvenliği, ücretler, çalışma süresi, üretkenlik, işletme dayanıklılığı ve beceriler gibi ekonomik ve sosyal yönler üzerine de diyaloga girebilir.
- ▶ İşveren ve işçi örgütleri, DSÖ tavsiyesini izleyerek, güvenlik ve çevresel sürdürülebilirliği birleştiren ve bisiklet sürmeyi ve yürümeyi teşvik eden, işyeri için sürdürülebilir **hareketlilik stratejisi** üzerine tavsiye verebilir. Yerel yönetimler ve kent yönetimleri ile birlikte çalışan işçi ve işveren örgütleri, işyerinde bisikletler için güvenli park alanları, COVID-19 küresel salgınıyla mücadelede hastane gibi özel ilgi alanlarında daha çok sayıda çalışanın kullanması için bisiklet yolları oluşturulmasını ve halka açık kiralık bisiklet sistemlerinin oluşturulmasını veya güçlendirilmesini teşvik edebilir.
- ▶ İşveren ve çalışanlar, çevresel etkiyi azaltmak, üretkenliği artırmak, çalışanlar için sağlık risklerini azaltmak için işyerinde uygulanabilecek enerji verimliliği, daha iyi su yönetimi, geri dönüşüm ve madde azaltma eylemleri üzerine ortak **eğitim faaliyetleri** geliştirebilir.
- ▶ COVID-19 küresel salgınından en çok etkilenenler arasında olan geri dönüşümde çalışanlar ve diğer atık yönetimi işçileri için iş sağlığı ve güvenliği önlemleri dahil olmak üzere, **mikro ve küçük ölçekli işletmelerin kayıt altına alınması, üretkenliklerinin artırılmasını ve insana yakışır çalışma koşullarını** teşvik etmek.

⁷⁰ International Trade Union Confederation: Momentum on climate action must continue despite delay to COP26 climate talks, 2 Haziran 2020, <https://www.ituc-csi.org/momentum-on-climate-action-must-continue>.

Sonuçlar

Sürdürülebilir toparlanma için tavsiye edilen ilave önlemler

COVID-19 küresel salgını, insan sağlığı, sağlık ortam ve herkes için insana yakışır iş arasındaki kritik ilişkiyi vurgulamıştır. Dünya küresel salgınla mücadele ederken hükümetler, işletmeler, çalışanlar ve toplumdaki diğer aktörler, bu dikkate değer zorlukları eş zamanlı olarak ele almak için olanak ve seçenekleri incelemeye başlamıştır. Bu bakımdan aynı tüketim ve üretim modellerine dönmek yerine yeşil, sürdürülebilir toparlanma süreci - ekonomiler, toplumlar ve insanların daha iyi bir dünyaya dönmeye olanak sağlayan - yürütmek için bazı kamu politikası önlemleri uygulanabilir. Bu kapsamlı mücadele hedefinin merkezinde, ufukta beliren iklim değişikliği ve biyo-çeşitlilik kaybı krizlerini acil olarak ele alma ihtiyacı yer almaktadır.

ILO neler sunabilir?

BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, iklim bakımından olumlu toparlanma için altı eylem alanı ortaya koymuştur:

- ▶ Ekonominin tüm yönlerinin karbonsuzlaştırılmasını hızlandırırken, yeşil ve adil geçiş yoluyla yeni işler ve işletmeler yaratmak.
- ▶ Vergi gelirleri ile işletmeleri kurtarırken, yeşil işler ve kapsayıcı büyüme yaratmak için kullanmak.
- ▶ Kamu finansmanını kullanırken, toplumları daha dayanıklı hale getirecek biçimde ekonomileri griden yeşile dönüştürmek.
- ▶ Kamu fonlarını geleceğe, çevre ve iklime katkıda bulunacak projelere yatırmak.
- ▶ Küresel mali sistem politika ve altyapıyı şekillendirirken, ulusal ekonomiler için risk ve fırsatları değerlendirmek.
- ▶ COVID-19 ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek için uluslararası toplum olarak hep birlikte çalışmak.

BM Genel Sekreteri tarafından öne sürülen eylem alanlarının çoğu, sürdürülebilir üretim, istihdam yaratma, yeşil iş ve görevler, sosyal katılımın entegrasyonu ve yeşil ekonomiyi canlandırmaya ilişkindir. Ekonomi ve toplumları gelecekteki şoklara karşı daha dayanıklı ve çevre dostu olacak biçimde yeniden inşa etmek için sürdürülebilirlik yaklaşımı gereklidir.

COVID-19 küresel salgını, vatandaşlar, genç kadın ve erkek girişimcilerin döngüsel ekonomi yaklaşımına dayalı ve dijital uygulamaları kullanarak yenilikçi çözümler geliştirme ve kullanma kapasitesini göstermiştir. Küresel salgın, yerel ulaşım sistemleri ve insan hareketliliğinin bisiklet sistemleri dahil daha düşük karbonlu seçeneklerin gelişmesi yolunda yeniden düşünülmesi için geniş bir kapı açmıştır. Buna ek olarak, küresel salgının gıda sistemlerinde yarattığı aksama, kentsel tarıma geçiş dahil sürdürülebilir tarım biçimlerine yönelik trendleri güçlendirmiştir. İleriye yönelik olarak, sürdürülebilir toparlanmaya eşit ölçüde katkıda bulunacak bu tür istihdam yaratan çözümleri ilerletmek için eşsiz bir fırsat mevcuttur.

“ILO, ikinci yüzyılında, çalışanların haklarını ve tüm insanların ihtiyaçlarını, hedeflerini ve haklarını ekonomik, sosyal ve çevresel politikaların temeline yerleştiren çalışma yaşamının geleceğine yönelik insan odaklı yaklaşımı daha da geliştirerek sosyal adalete ilişkin anayasal görevini tükenmez bir güçle ileriye taşımalıdır.”

Çalışma Yaşamının Geleceğine İlişkin ILO Yüzüncüyıl Bildirgesi

BM sistemi bünyesindeki tek üçlü yapı kuruluşu olarak ILO, sosyal diyalogu ekonomik dayanıklılık, insan sağlığı ve çevresel sürdürülebilirliği kapsayan yeni bir söylem çevrelemede önemli rol oynayabilir. Hükümetler, işveren ve işçi örgütlerinin katılımı, COVID-19 sonrası sürdürülebilir bir çalışma yaşamı geleceğini topluca şekillendirmek için elzem olacaktır.

Operasyonel düzeyde insana yakışır iş, sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirliği uyumlu ve koordineli biçimde ilerletmeyi hedefleyen bazı program ve girişimler, daha iyi yeniden inşa etmeye katkı sağlayabilir.

- ▶ UNEP, UNDP, UNIDO, UNITAR ve ILO'yu içeren ortak BM programı Yeşil Ekonomi Eylem Ortaklığı (PAGE), dünya genelinde 20 ülkeyi yeşil ekonomiye geçişe doğru ulusal politika, strateji ve yatırımlarını şekillendirmede desteklemektedir. PAGE, ortak ülkelerine aşağıdakileri içeren bir dizi hizmet ve araç sunmaktadır:

- 1) Yeşil ekonomiye geçiş için COVID-19'un ulusal ekonomi ve stratejiler üzerindeki etkilerinin hızlı durum değerlendirmesi;
- 2) Büyüme, istihdam yaratma, yoksulluğu azaltma ve çevresel sürdürülebilirlik dahil yeşil toparlanmayı ele almak için politika ve yatırım senaryolarının sayısal modellemesine
- 3) talep üzerine hedefe yönelik politika tavsiyesi sağlamak üzere, ülkelerin yararlanabileceği, dünyanın önde gelen uzmanlarından oluşan havuz.

- ▶ Aralık 2019'da Madrid'de BM iklim değişikliği konferansı sırasında BM Genel Sekreteri, ILO Genel Direktörü, hükümetler, işveren ve işçi örgütlerinin liderleri tarafından başlatılan **İşler İçin İklim Eylemi Girişimi**, iş ve geçim kaynaklarını iddialı iklim eyleminin merkezine yerleştirmeyi hedeflemektedir. İşler için İklim Eylemi Girişimi, yukarıda bahsedilen eylem alanlarını ele alan küresel katılım ve buna adapte edilmiş ülke desteği için yol haritası sunmaktadır. Girişim, ülkelere iş bakımından zengin toparlanma ve sürdürülebilirliğe geçiş amacıyla yatırım ve politika seçeneklerini değerlendirmek için araçlar sağlamaktadır. İşletme ve beceri geliştirme, sosyal koruma ve sosyal diyalog ile mutabakat oluşturma yoluyla geçişi mümkün kılan ve hızlandıran adil geçiş planlaması ve politika oluşturmaya desteklemektedir. Ayrıca, yeşil toparlanma ve sürdürülebilir gelecek için etkili ve ölçeklenebilir çözümleri tanımlamak amacıyla ülke deneyimlerini paylaşmak, karşılıklı öğrenme ve yenilik için küresel bir platform sağlamaktadır.
- ▶ İstihdam yoğun programlar, COVID-19 küresel salgınından ekonomik toparlanmada istihdam yaratmayı ve yoksulluğu azaltmayı destekleyebilir. ILO İstihdam Yoğun Yatırım Programı (EIIP), altyapı ve çevresel işlerin planlanması, uygulanması ve sürdürülmesi için istihdam yoğun yatırım politikaları ve yaklaşımlarının daha geniş çaplı ve iyileştirilmiş kullanımını teşvik etmektedir. Son uygulamalar, bayındırlık programlarının %50'sinin artık bozulan ekosistemlerin restorasyonu, ağaçlandırılması veya su havzası yönetimi ve iklim değişikliğine uyum gibi çevresel sürdürülebilirlik hedeflerini entegre ettiğini göstermektedir.
- ▶ **KOBİ'ler İçin Sürdürülebilir Ağlar ve İlişkiler Zinciri Oluşturulması (SCORE)**, KOBİ'lere üretkenlik ve çalışma koşullarını iyileştirmede yardımcı olan küresel ILO programıdır. SCORE, uygulamalı sınıf eğitimini fabrika içi danışmanlık ile birleştiren SCORE Eğitimi yoluyla işyerinde işbirliği, kalite yönetimi, temiz üretim, insan kaynakları yönetimi ve iş sağlığı ve güvenliğine odaklanan işbirlikçi ilişkiler geliştirmek için modüler bir program sunmaktadır. Daha temiz üretim modülü ile, işletmelere enerji kullanımı ve atık üretimini azaltmalarında, böylece iş gücü ve kaynak verimliliği ile birleştirmelerinde destek sağlanabilir.
- ▶ **Sürdürülebilir İşletmeler için Elverişli Ortam**, "toplumun insana yakışır iş, insan onuru ve çevresel sürdürülebilirlik değer ve ilkelerine saygı gösteren bir gelişme rotasının oluşturulması hedefiyle, işletmelerin ihtiyaç ve çıkarlarını dengeleyerek yatırım, girişimcilik ve işçi haklarını, sürdürülebilir işletmelerin oluşturulması, büyümesi ve sürdürülmesini" desteklemek için vazgeçilmez, birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı pekiştiren koşullar kümesini oluşturmaktadır.⁷¹
- ▶ **Uluslararası çalışma standartları**: Yeşil toparlanma, ekonomik ve sosyal boyutları dikkate almadan sürdürülebilir olmayacaktır. ILO, ekonomi, işletme ve işlerin yeşillendirilmesinden bahsederken onu sürdürülebilir işletmeler, sürdürülebilir geliştirme ve yoksulluğu ortadan kaldırma bağlamında değerlendirmektedir. Bu ancak sürdürülebilir işletme geliştirme için elverişli bir ortam, yeşil yatırım ve sürdürülebilir üretimi teşvik eden elverişli yasal çerçeve yoluyla sağlanabilir. Uluslararası Çalışma Örgütü, herkes için özgür, eşit, güvenli ve onurlu koşullarda insana yakışır ve üretken iş edinme fırsatlarını teşvik etmeyi hedefleyen hak, yükümlülük ve rehberleri belirleyen uluslararası çalışma standartları (UÇS) sistemini yaşatmaktadır. UÇS, COVID-19 salgınıyla mücadele bağlamında insana yakışır işler sağlamak için son derece önemlidir. UÇS, krizle mücadele bağlamında insana yakışır işleri sağlamak için, yeşil toparlanmaya da ilişkin olabilecek, özel rehberlik içermektedir. 2017 tarihli ve 205 sayılı Barış ve Dayanıklılık İçin İstihdam ve İnsana Yakışır İş Tavsiye Kararı, krizle mücadele önlemlerinin çalışma yaşamında temel ilke ve haklar ve UÇS'ye saygı dahil tüm insan hakları ve hukukun üstünlüğüne saygıyı temin etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Tavsiye Kararı, "sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal ilerlemenin bir yolu olarak çevresel bakımdan sürdürülebilir ekonomiye adil geçiş ihtiyacını" dikkate almayı da içeren rehber ilkeleri ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Tavsiye Kararı ayrıca, krizle mücadele için, toparlanmayı mümkün kılmak ve dayanıklılık oluşturmak için çevresel bakımdan sürdürülebilir ekonomiye adil geçişi desteklemek dahil uyumlu ve kapsamlı stratejiler uygulayan, aşamalı ve çok kanallı yaklaşımın benimsenmesine dayanan stratejik yaklaşımlar önermektedir. Ayrıca, istihdam ve gelir yaratma olanaklarına ilişkin kısım şunu vurgulamaktadır: Hükümetler, sosyal ortaklara danışarak, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal ilerleme yolu olarak ve yeni işler ve gelir olanakları yaratmak için çevresel bakımdan sürdürülebilir ekonomiye adil geçişi kolaylaştırmak amacıyla, ulusal emisyonları azaltma ve iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamaya yönelik Ulusal Olarak Belirlenmiş Katkılar'a dayalı önlemleri uygulamaya koymalıdır.

⁷¹ ILO: Conclusions concerning the promotion of sustainable enterprises, International Labour Conference, Haziran 2007, p.2, https://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_093970/lang--en/index.htm.

- **Adil Geçiş Rehberi:** 2015'te herkes için çevresel bakımdan sürdürülebilir ekonomiler ve toplumlara adil geçiş için l Rehber kabul edilmiştir. ILO Rehberi, yeşil geçişten olumsuz etkilenebilecek kişiler için geçim kaynakları güvenliğinin sağlanması, toplumların kapsayıcı olması, herkes için insana yakışır iş olanaklarının sağlanması, eşişsizliklerin azaltılması ve yoksulluğın etkili biçimde ortadan kaldırılması gereğini vurgulamaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları birbiriyle güçlü biçimde ilişkilidir; kapsamlı ve uyumlu politika çerçevesinde ele alınmaları gerekmektedir. ILO Rehberi, hükümet ve sosyal ortaklar için bu dönüşüm sürecini yönetmede bir dizi pratik araç sağlamaktadır.
- 2017 tarihli ve 205 sayılı Barış ve Dayanıklılık için İstihdam ve İnsana Yakışır İş Tavsiye Kararı, tüm uluslararası çalışma standartları kllyatı ve herkes için çevresel bakımdan sürdürülebilir ekonomi ve toplumlara adil geçiş için ILO Rehberi yeşil toparlanmaya yönelik program ve girişimlerin başarılı biçimde uygulanması için vazgeçilmezdir.

İletişim bilgileri	International Labour Organization Route des Morillons 4 1211 Geneva 22 Switzerland	T: +41 22 799 6754 E: greenjobs@ilo.org
--------------------	---	---